Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
Direcció General del Patrimoni Cultural
Servei d'Arqueologia i Paleontologia
Biblioteca del Patrimoni Cultural

4519

Informe - Memòria de la prospecció dels següents sepulcres megalítics de Forallac, Fitor-Fonteta: Dolmen del Dr. Pericot; Serra Mitjana; Roca de la Gla; Vinya Gran; Mas Estanyet; Dolmen d'en Botey; Taula dels tres pagesos; Llobinar

Josep Oriol Font Cot

Avís legal
Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca.

INFORME-MEMÒRIA DE LA PROSPECCIÓ DELS SEGÜENTS SEPULCRES MEGALÍTICS DE FORALLAC, FITOR-FONTETA:

DOLMEN DEL DR.PERICOT
SERRA MITJANA
ROCA DE LA GLA
VINYA GRAN
MAS ESTANYET
DOLMEN D'EN BOTEY
TAULA DELS TRES PAGESOS
LLOBINAR

A MÉS DEL

DOLMEN DE LA CASTELLANA
(Cervià de Ter)

Josep Oriol Font Cot

Seminari d'Estudis i Recerques Prehistòriques
Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia
UNIVERSITAT DE BARCELONA

Juny de 2004

SUMARI

L'informe-memòria: alguns matisos aclaratoris	3
Agraïments	4
Bibliografia	4
DOLMEN DEL DR. PERICOT	5
SERRA MITJANA	7
ROCA DE LA GLA	9
VINYA GRAN	11
MAS ESTANYET	13
DOLMEN D'EN BOTEY	15
TAULA DELS TRES PAGESOS	17
LLOBINAR	20
DOLMEN DE LA CASTELLANA	22

INTRODUCCIÓ

L'informe-memòria: alguns matisos aclaratoris

De la mateixa manera que en els casos precedents, aquest informe-memòria consta d'un conjunt de fitxes, una per megàlit, on a cadascuna hi ha la data de prospecció, les coordenades de l'indret i la seva altitud sobre el nivell del mar, l'acimut del megàlit (mesurat des de la cambra en direcció al passadís) i l'altura angular de l'horitzó que hi ha al davant de l'entrada del dolmen. Les fitxes també expliquen com arribar al monument, la seva ubicació i entorn, i el seu estat de conservació. La documentació gràfica s'intercala dins de cada fitxa, i en el cas del dolmen de la Castellana s'inclou la planimetria, atès que es tracta d'una reconstrucció (vegeu paràgraf inferior). Pel que fa a les dimensions dels dòlmens, excepte on es digui una altra cosa les mides de les lloses s'expressen en longitud màxima, altura mesurada des del sòl i gruix màxim. Les mesures de la cambra també es donen en amplària, longitud i altura màximes interiors.

El dolmen de la Castellana, a Cervià de Ter, es va prospectar en una data anterior, presentant-se el corresponent informe-memòria el 15 de desembre del proppassat any[1]. Com que llavors era destruït, s'hi ha tornat a anar un cop restaurat, prenent-se les dades corresponents i incloent tota la planimetria disponible d'aquest exemplar.

D'altra banda, en dos casos –dolmen del Dr. Pericot i dolmen del Llobinar- a no massa distància hi ha pedres amb inscultures, que també s'han visitat, comprovant que són en bon estat de conservació. Se n'han fet algunes fotografies, que incloem en el present informe-memòria.

[1] Font Cot, Josep Oriol (2003), *Informe-memòria de la prospecció dels següents sepulcres megalítics: Serrat de les Pipes I (Montmajor, Berguedà); Pla de la Fossa (Montmajor, Berguedà); Clot dels Morts I (Montmajor, Berguedà); Dolmen del Puig del Moro (Sant Aniol de Finestres, la Garrotxa); El Bosc de Correà (Espunyola, Berguedà); Dolmen de la Castellana (Cervià de Ter, Gironès),* Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Servei d'Arqueologia

Agraïments

Un cop més, vull expresar el meu agraïment a una bona colla d'amics i amigues. En primer lloc, la Teresa Graupera Castellà, que m'acompanyà i m'ajudà en la recerca de pràcticament tots els megàlits que apareixen en aquest informe-memòria. Sense la seva col·laboració, trobar-ne més d'un no hauria estat gens fàcil (en especial el dolmen d'en Botey, del qual les fotografies que incloc són fetes per la Teresa). També he de donar les gràcies a l'Albert Segués Sais, de Santa Coloma de Fitor, que ens acompanyà fins el dolmen de Vinya Gran. Amb el seu assessorament, i més específicament amb la seva guia, vam trobar aquest exemplar, que se'ns havia resistit d'una manera molt insidiosa. En Josep Agustí i Prat sempre és a l'altre costat del telefon quan el necessito, donant-me, amb el seu mestratge, valuosíssima informació per trobar els megàlits, per la qual cosa li estic molt agraït. Amb molta rapidesa, en Josep Tarrús i Galter m'ha remès la informació que té sobre la reconstrucció del dolmen de la Castellana, així com na Maria Teresa Mascort: a tots dos, moltes gràcies. I també a na Núria Rodríguez Baylach, pel seu suport logístic.

Bibliografia

Esteva Cruañas, Luis (1965), *Corpus de Sepulcros Megalíticos. Fascículo 4. Sepulcros megalíticos de las Gabarras (Gerona) II*, Gerona, Instituto de Prehistoria del Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Departamento de Barcelona. Servicio de Investigaciones Arqueológicas de la Diputaciónde Gerona

Esteva Cruañas, Luis (1970), *Corpus de Sepulcros Megalíticos. Fascículo 5. Sepulcros megalíticos de las Gabarras (Gerona) III*, Gerona, Instituto Español de Prehistoria del Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Departamento de Barcelona. Servicio de Investigaciones Arqueológicas de la Diputación de Gerona

Riuró, F. (1945-46), "Un nuevo dolmen", *Ampurias*, VII-VIII, pp.339-340

Tarrús i Galter, Josep (1990), "Breus notes sobre el megalitisme interior de les comarques gironines", *Quaderns 1988-1989. Quaderns del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles*, pp.67-80

Tarrús i Galter, Josep, *et al.* (1990), *Dòlmens i menhirs. 48 monuments megalítics de les Gavarres i el Massís d'Ardenya (Baix Empordà, la Selva, el Gironès)*, Figueres, Carles Vallès – editor, 181 pp.

DOLMEN DEL DOCTOR PERICOT (Forallac, Fitor-Fonteta)

Data de prospecció: 30 de març de 2004

Coordenades: 41°55'22" N; 3°4'22.6" E
Altitud: 250 ± 10 m.s.n.m
Orientació: 140°
Altura angular: 5°

Com arribar-hi: des del Camp de la Cadena agafarem la pista de la ruta dels Tres Peus, que no és massa bona. Des del seu inici i al llarg de la major part del trajecte, la pista és ara ascendent, ara plana, mentre que és descendent durant el seu darrer tram. Anirem deixant molts corriols i pistes secundàries –alguns dels quals ens porten a diversos dòlmens-, fins recórrer uns 1600 metres, quan trobarem una cruïlla. Girarem a la dreta, i al cap de 300 metres ens trobarem a prop del mas Folguerar. Just abans d'arribar-hi, trobarem un desviament a l'esquerra, i recorreguts uns 30 metres en descendent, trobarem una altra bifurcació. Prendrem un altre cop el camí de l'esquerra, que és bastant herbat, com tot el que ens queda per recórrer (tot i això, els camins són prou amples com per passar-hi amb un vehicle). Recorreguts uns 50 metres d'aquest camí, arribarem fins una segona bifurcació. Seguirem el camí de la dreta, i al cap d'uns 120 metres serem en un revolt que gira amb quasi total exactitud vers l'est. Ens situarem al mig del giravolt, i ens endinsarem pel bosc –que no és massa espès- en direcció a ponent. Caminats uns 80 metres, trobarem el dolmen, en el punt més elevat del puig.

Ubicació i entorn: el dolmen és dalt d'un turó, en posició molt dominant. La vista és magnífica en tots els quatre vessants, en especial vers el sud. Aquest sepulcre es troba al mig d'una clariana, amb abundant presència d'arboç i bruc. També hi ha alzines sureres, garric, romaní i algun pi.

Estat de conservació: és en el mateix estat de conservació que es descriu a la bibliografia precedent (Tarrús *et al.*, 1990:59; Esteva i Tarrús, 1982:47-49). *In situ* podem veure dues lloses, la de capçalera i la lateral de llevant de la cambra, que respectivament amiden 70 x 105 x 28 cm i 85 x 85 x 26 cm. En la planta que apareix a Esteva i Tarrús, són senyalades amb les lletres A i B (1982:46). S'aprecia també la llosa de falca a ponent de la capçalera, que Esteva i Tarrús anomenen amb una "a"

(1982:48, Figs.8 i 9). Les lloses que Esteva i Tarrús anomenen amb les lletres C i D (1982:45, Fig.1) són a ponent i a migjorn del dolmen. Les lloses són de pissarra.

Del túmul es conserven restes, en especial als costats de llevant i nord. Tot i ser bastant erosionat, es pot apreciar la seva tècnica constructiva, a base d'un amuntegament caòtic de pedres i terra.

A dalt: el dolmen del Dr.Pericot, vist des de l'angle SE (a l'esquerra) i des del lateral de ponent (a la dreta). **A baix:** dues imatges de les roques amb inscultures (cassoletes i reguerons) que hi ha a 10 m al sud del megàlit.

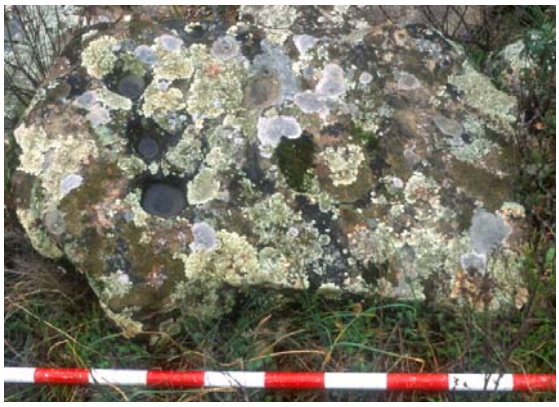

SERRA MITJANA (Forallac, Fitor-Fonteta)

Data de prospecció: 30 de març de 2004

Coordenades: 41°55'09.6" N; 3°05'39.6" E
Altitud: 290 ± 10 m.s.n.m.
Orientació: 241°
Altura angular: 1°

Com arribar-hi: seguim la pista que va de Fonteta a Fitor, fins passar per davant del camp de la Cadena. Des d'aquest punt prosseguirem el nostre recorregut quasi bé 400 metres, fins trobar un trencant a mà esquerra (a l'altura del trencant, a mà dreta, hi ha un altre desviament, amb una gran alzina surera al seu inici). Ara pujarem durant 400 metres per la pista de l'esquerra, que es pot fer amb vehicle tot terreny, fins arribar al Portell de Sant Jaume. En aquest punt hi ha una bifurcació, però nosaltres seguirem la mateixa pista, és a dir, anirem per la dreta. Recorreguts 150 metres trobarem el dolmen, a mà dreta, a pocs metres del camí. Cal anar amb força cura, perquè el megàlit, tot i ser quasi bé a tocar la pista, és poc visible.

Ubicació i entorn: Serra Mitjana és en posició dominant, en especial vers la seva entrada, des d'on es poden veure, tot i la vegetació, les muntanyes. Cal tenir en compte que aquest megàlit és a tocar un camí carener. La vegetació que l'envolta és espessa. Els tàxons principals són l'alzina surera, l'arboç i el bruc.

Estat de conservació: el dolmen és en bon estat de conservació. Sens dubte, el fet que sigui poc visible n'afavoreix la preservació; a més, no hi ha cap arbre prop de la cambra que faci perillar la posició de les lloses. Prenent com a referència la nomenclatura de la publicació d'Esteva (1965:Nº22) apreciarem la capçalera (llosa D), a més de les quatre laterals, dos a cada costat, que formen la cambra, de tendència trapezoïdal (lloses C i B al lateral nord; lloses E i F al sud). Del passadís hi ha dues lloses, una a cada banda (llosa A al lateral nord; llosa G al sud). Les mides de les lloses són les següents: 88 x 115 x 20 cm (D); 85 x 118 x 25 cm (C); 65 x 105 x 25 cm (B); 65 x 50 x 25 cm (E); 65 x 78 x 25 cm (F); 75 x 50 x 25 (A); i 75 x 35 x 20 cm (G). Les lloses són de pissarra.

Les mides del megàlit són les següents:

- 215 cm de longitud total.
- 125 cm de longitud de la cambra.
- 60 cm d'amplària a l'inici del corredor.
- 45 cm d'amplada a l'inici de la cambra.
- 85 cm d'amplada a l'altura de la capçalera.

Entregant-se a la capçalera per la seva part exterior hi ha un gran bloc ajagut, que podria haver format part de la cobertera. També n'hi ha un altre, recolzant-se en la llosa G –lateral sud del corredor- per la part exterior.

Del túmul es conserven vestigis al voltant de tota la cambra. S'aprecia la tècnica constructiva, a base d'amuntegar blocs i terra.

A dalt: el dolmen de la Serra Mitjana, des del lateral sud. En primer terme, s'aprecia el gran bloc ajagut, que per la part exterior es recolza en la llosa lateral sud del corredor.

ROCA DE LA GLA (Forallac, Fitor-Fonteta)

Data de prospecció: 30 de març de 2004

Coordenades: 41°55'00.4" N; 3°05'51.9" E
Altitud: 260 ± 10 m.s.n.m
Orientació: 60°
Altura angular: 1°

Com arribar-hi: seguim la pista que va de Fonteta a Fitor, fins passar per davant del camp de la Cadena. Des d'aquest punt prosseguirem el nostre recorregut 750 metres, fins trobar un trencant a mà esquerra. L'agafem, i al cap d'uns 25 metres veurem, a peu de camí i de nou a mà esquerra, el dolmen.

Ubicació i entorn: el dolmen no és en posició massa dominant. Al costat de ponent, a uns escassos 10 metres de distància, hi ha un gran bloc, que potser hauria estat un punt de referència. Ens trobem en un bosc d'alzines sureres, amb presència de brucs i alguns pins.

Estat de conservació: si el comparem amb la bibliografia precedent (Tarrús *et al.*, 1990:63-65; Esteva,1965:Nº24), Roca de la Gla és en bon estat de conservació, tot i apreciar-se alguna petita diferència, que més avall especificarem. El dolmen continua presentant "el aspecto de un castillo de naipes que se está desmoronando", tal i com el definia Esteva (1965:Nº24). Si prenem com a referència la planimetria que aquest investigador aixecà (Esteva,1965:Nº24) comprovarem que no hi ha canvis perceptibles. A més de la cobertera, al seu lloc hi ha 10 lloses, 4 de les quals tot just afloren. Seguint la nomenclatura de l'esmentada planimetria, les lloses G i H són les de capçalera, que en conjunt amiden 70 x 35 x 15 cm. Les lloses del lateral sud de la cambra (F i E) respectivament tenen les següents mesures: 50 x 40 x 23 cm i 60 x 105 x 20 cm. Aquesta darrera llosa és la de major altura, i ens marca l'altura mínima real de la cambra. Recolzada en F hi ha una altra llosa, que Esteva considerava part de la llosa F. La llosa I (lateral nord de la cambra) amida 130 x 75 x 15 cm, i presenta símptomes d'erosió en la seva cara interna. La cobertera fa 180 x 155 x uns 40 cm (el gruix és molt variable). La resta de les lloses són del corredor, i excepte una (J, al lateral nord) tot just afloren: n'hi ha tres al lateral sud del passadís (A, B i C), mes una altra al lateral nord (L). La llosa J fa 70 x 88 x 12 cm; quant a les lloses laterals, no en donem l'altura. Mesuren 30 x 8 cm (llosa A); 10 x 5 cm (llosa B); 18 x 5 cm (llosa C) i

28 per 3 cm (llosa L). També s'aprecien les dues llosetes que Esteva dibuixa als costats exteriors d'A, així com les que són dins la cambra, entregant-se a I, a més de la que hi ha a la cantonada exterior, entre H i I. La única diferència remarcable l'apreciem si comparem l'estat actual del dolmen amb la fotografia que apareix a Tarrús *et al.* (1990:63), on veiem una llosa ajaguda al passadís sud, que no hem localitzat en la nostra prospecció. Les lloses són de pissarra.

Les mesures màximes són les següents:

- 3 metres de longitud, des de la capçalera a l'inici del passadís.
- 1'30 metres de longitud, des de la capçalera a l'inici de la cambra.
- 0'60 metres d'amplada, a l'inici del corredor.
- 0'75 metres d'amplada, a l'inici de la cambra.
- 0'70 metres d'amplària, a l'altura de la capçalera.

Cal tenir en compte la forta inclinació de les lloses de la cambra, cosa que faseja la seva altura.

Del túmul es conserven vestigis visibles, en especial al lateral nord i darrera la capçalera.

A dalt: Roca de la Gla, vist des del lateral sud-est. Com es pot apreciar, el dolmen continua presentant el aspecte "de un castillo de naipes que se está desmoronando", tal i com en el seu dia el va definir Esteva.

VINYA GRAN (Forallac, Fitor-Fonteta)

Data de prospecció: 1 d'abril de 2004

Coordenades: 41°55'3.9" N; 3°7'07.7" E
Altitud: 225 ± 10 m.s.n.m.
Orientació: 155°
Altura angular: -1°

Com arribar-hi: seguim la pista que va de Fonteta a Fitor, fins passar per davant del camp de la Cadena. Des d'aquest punt prosseguirem el nostre recorregut 1800 metres, fins arribar a una trifurcació. Cal agafar el camí de l'esquerra, que porta al mas Carrony. Just després de passar el mas, trobarem una nova bifurcació. El camí de la dreta és descendent, i mena a Mont-ras. No agafarem aquesta pista, sinó la de l'esquerra, que al seu inici passa per sota uns cables d'alta tensió, i més endavant –al cap d'uns 500 metres- arriba a un nou desviament. Nosaltres continuarem pel camí principal, és a dir, per la pista de la dreta, ja que la de l'esquerra porta a un dipòsit d'aigua. Un cop recorreguts 700 metres des de la primera bifurcació (la que hi ha just després de passar el mas Carrony), trobarem una nova cruïlla. Ara deixarem la pista principal, i entrarem per la de la dreta, molt recentment eixamplada i arreglada. Recorreguts 800 metres, en un revolt trobarem una nova cruïlla, i nosaltres continuarem per la dreta, fins que, al cap de 125 metres més, deixarem la pista arreglada, i ens desviarem de nou a la dreta, per un camí estret i herbat, que no obstant es pot fer amb vehicle (a l'altura d'aquest desviament trobarem un pi on hi ha clavat un rètol on hi diu: "Terrenys propietat Agrofitor, S.A."). Seguirem 100 metres d'aquest camí herbat, fins que trobarem un nou desviament, i en aquest punt haurem de deixar el cotxe. Agafarem el camí que va a la dreta (en direcció sud-est), on hi ha una pedra, amb una fletxa blava pintada, i caminats 100 metres trobarem un corriol, a l'esquerra, en direcció est. Al cap de 80 metres trobarem el dolmen.

Ubicació i entorn: Vinya Gran és en posició molt dominant, en especial vers els vessants nord-est (on es veuen la plana i el massís del Montgrí, així com les illes Medes), est i sud-est, fins el punt on mira el megàlit. Com que el dolmen no és dalt del turó, la seva posició no és dominant vers una finestra que abasta des dels 190 fins els 340°, aproximadament. L'entorn vegetal inclou sureres, pinastre, bruc, arboç i d'altres matolls.

Estat de conservació: si prenem com a referència la bibliografia anterior (Tarrús *et al.*, 1990:68; Esteva, 1970:Nº28), el dolmen és en bon estat de conservació, no apreciant-se signes de degradació. Al seu lloc hi ha la coberta, dos laterals a llevant, una a ponent i la capçalera; a l'entrada hi ha una llosa caiguda transversalment, que Tarrús creu que potser havia format part del passadís. També es poden apreciar "els restes de paret seca del temps en què el sepulcre fou transformat en la cabana de la vinya" (Tarrús *et al.*, 1990:68).

Les mides màximes del megàlit són les següents:

- Longitud màxima: 165 cm
- Amplària, a l'altura de la capçalera: 65 cm
- Amplària, a l'altura de l'entrada de la cambra: 65 cm
- Altura màxima (en la capçalera): 110 cm

Seguint la nomenclatura de la planimetria d'Esteva, les lloses amiden 60 x 110 x 25 cm (llosa B); 160 x 105 x 50 cm (llosa A); 100 x 105 x 45 cm (llosa C); 55 x 63 x 30 cm (llosa D); 120 x 50 x 46 cm (llosa E). Les dimensions de la cobertera són les següents: 190 x 130 x 60 cm. Les lloses són de pissarra.

Tot i que erosionats, del túmul se'n conserven vestigis, en especial vers el costat de llevant. En aquest sector es veuen força blocs, que potser haurien format part de l'estructura tumular, i posteriorment de la barraca de pedra seca.

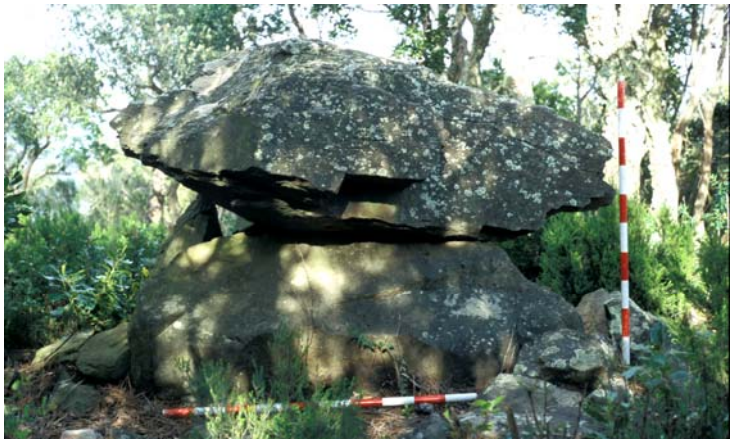

A dalt: el dolmen de Vinya Gran, vist des de l'angle sud-est (a l'esquerra) i des del costat de ponent (a la dreta).

MAS ESTANYET (Forallac, Fitor-Fonteta)

Data de prospecció: 18 d'abril de 2004

Coordenades: 41°54'08.7" N; 3°07'05.6" E
Altitud: 235 ± 10 m.s.n.m.
Orientació: 135°
Altura angular: -1°

Com arribar-hi: seguim la pista que va de Fonteta a Fitor, fins passar per davant del camp de la Cadena. Des d'aquest punt prosseguirem el nostre recorregut 1800 metres, fins arribar a una trifurcació. Cal agafar el camí del mig, que mena al mas Estanyet. Al cap de 650 metres ens trobarem una nova cruïlla, i nosaltres anirem a l'esquerra en direcció a Camí vell de la Vall-Llòbrega, Mont-ras, Ermedàs i Mas Volorda. De nou fem 650 metres, i deixem una pista descendent, que va a la dreta. Seguim uns altres 600 metres, i llavors deixem la pista de l'esquerra. Al cap d'un centenar de metres, trobarem el dolmen, que és a mà dreta, a tocar el camí.

Ubicació i entorn: el dolmen és enturonat, en posició clarament dominant, en especial vers el segon quadrant, que és cap on és orientat. El bosc, molt recentment aclarit, és una sureda, amb presència de pinastre.

Estat de conservació: el dolmen de Mas Estanyet és en bon estat de conservació. Prenent com a referència Esteva (1970:Nº 30) i Tarrús *et al.* (1990,70-71) apreciem que tot és al seu lloc, és a dir, cinc lloses de la cambra (la capçalera i dos a cada costat), així com tres del passadís (dos al de ponent, una al de llevant). També s'aprecien les dos coberteres que es van col·locar durant l'excavació i consolidació del dolmen, dirigida per Esteva (1970:Nº30). A més hi ha una altra llosa, al lateral est, que tampoc no és original. Ha estat col·locada recentment, i és barroerament falcada per la seva cara exterior. Les lloses són de pissarra.

Si seguim la nomenclatura emprada per Esteva, les mides de les lloses són les següents: 140 x 50 x 15 cm (E, capçalera); 65 x 60 x 25 cm i 79 x 85 x 20 cm (respectivament, F i G, laterals de la cambra de llevant); 65 x 67 x 20 cm (H, lateral de llevant del passadís); 80 x 60 x 20 cm i 70 x 45 x 15 cm (D i C, laterals de ponent de la cambra); i 90 x 25 x 15 cm i 140 x 60 x 24 cm (B i A, laterals de ponent del passadís).

Les mides màximes del monument són:

- 400 cm de longitud total
- 160 cm de longitud de la cambra
- 85 cm d'amplària a l'entrada de la cambra
- 75 cm d'amplària a l'inici medible del passadís
- 85 cm d'altura

De l'estructura tumular se'n conserven vestigis, tant del túmul propiament dit (fet a base de pedres i terra) com del cròmlec. Al cantó nord es veuen tres lloses, disposades en radial, que haurien format part del sistema de contenció (a Tarrús *et al.* (1990:71) tan sols es parla d'una llosa radial, però crec que són tres, tal i com, d'altra banda, apareixen a la planimetria d'Esteva (1970:Nº30)). També s'aprecia la llosa del cròmlec al sud-oest de l'entrada, que es reflecteix a la bibliografia ja esmentada.

A dalt: el dolmen de Mas Estanyet, vist des del sud.

DOLMEN D'EN BOTEY (Forallac, Fitor-Fonteta)

Data de prospecció: 19 d'abril de 2004

Coordenades: 41°54'13.8" N; 3°07'20.6" E
Altitud: 210 ± 10 m.s.n.m.
Orientació: 160°, exactament vers el Puig Agudell.
Altura angular: 1°

Com arribar-hi: des del dolmen de Mas Estanyet, prenem de nou la pista que continúa en direcció nord. Al cap de tan sols 50 metres trobarem un trencant a mà dreta. És un camí que en sentit descendent es dirigeix cap a llevant. Cal seguir-lo fins que fa un pronunciat revolt –de quasi bé 180°-, que és a uns 250 m del seu inici. En aquest punt ens edinsem pel bosc tot dret, vers llevant. Caminarem entre les alzines sureres un centenar de metres, fins trobar el megàlit, en l'inici d'un pendent, coronat per una petita elevació. El dolmen és en l'interior del bosc que hi ha a mà esquerra.

Ubicació i entorn: el dolmen és en posició molt dominant entre els 90 i els 210°. És en el planell que hi ha entre dos turons, l'un a menys de 100 m a llevant i l'altre a ponent. La vegetació predominant és l'alzina surera.

Estat de conservació: és en el mateix estat de conservació que en la bibliografia precedent més significativa (Tarrús *et al.*, 1990:73; Esteva, 1970:Nº31), és a dir, *in situ* hi ha la capçalera –amb les dues cassoletes en la seva cara interior-, a més de dues laterals, una a cada costat. Al cantó de ponent continua veient-se la llosa lateral, caiguda cap endins, que Esteva dibuixa en planta (1970:Nº31). També s'aprecien les dues lloses caigudes un parell de metres al sud que s'esmenten a Tarrús *et al.* (1990:73), que podrien haver format part del passadís. La cambra és bastida en un lleuger pendent N-S. Les lloses són de pissarra. Seguint la nomenclatura d'Esteva (1970:Nº31), les mides màximes interiors del que es veu de la cambra són:

- Longitud màxima medible (lloses C fins A), 130 cm
- Amplària, en la capçalera, 100 cm
- Amplària, en l'inici mesurable (inici de les lloses B a D), 100 cm.
- Altura màxima (llosa B), 95 cm.

Encara és visible algun vestigi de l'estructura tumular al voltant de la cambra.

A dalt: el dolmen d'en Botey, des del sud-est. **A baix:** fotografiant el dolmen, des de l'angle de llevant (fotografies de Teresa Graupera Castellà).

TAULA DELS TRES PAGESOS (Forallac, Fitor-Fonteta)

Data de prospecció: 18 d'abril de 2004

Coordenades: 41°54'41.6" N; 3°03'58.7" E
Altitud: 180 ± 10 m.s.n.m.
Orientació: aproximadament, 190° (vegeu annex adjunt)
Altura angular: 20°

Com arribar-hi: des de La Bisbal cal agafar la carretera GI-660, en direcció a Calonge. A l'altura del coll de la Ganga, concretament al kilòmetre 9.4, prendrem la pista que surt a l'esquerra (és la GR-92) la qual mena vers un gran dipòsit d'aigua, que trobarem un cop recorreguts 2000 metres. En aquest punt hi ha un creuament de camins, i nosaltres prendrem el que, en direcció nord-est, baixa. Un cop fets 1150 metres (sempre en descendent) trobarem, a mà esquerra i a tocar el camí, el dolmen. 200 metres més enllà hi ha la riera de la Cavorca.

Ubicació i entorn: és a tocar el camí, en un bosc d'alzines sureres, amb vegetació arbustiva d'obaga. Al sud-oest, es poden veure plantacions d'eucaliptus. Aquest dolmen és atrinxerat en un pendent oest-est, i és molt enclotat, a prop d'un curs d'aigua (la riera de la Cavorca). Probablement no sigui casual la ubicació del megàlit a no massa distància de la riera.

Estat de conservació: és en bon estat de conservació si el comparem amb la bibliografia precedent (Esteva, 1965:Nº26; Tarrús *et al.*,1990:79). Si prenem com a referència la nomenclatura de la planimetria existent (Esteva, 1965:Nº26) apreciarem que les lloses visibles són *in situ*. Com que les lloses del lateral de ponent no es poden veure (segons Esteva, C, D, E i F), tan sols hem pogut verificar les tres coberteres -o bé la cobertera partida en tres fragments-, que Esteva indica amb les lletres K, L i M, així com la capçalera partida en dos (lloses G i H) i les lloses del lateral de llevant (I i J). Les lloses són de pissarra.

Les dimensions màximes interiors de la cambra són:

· 170 cm de longitud, des de la capçalera fins el punt on arriba la cobertera pel cantó oposat.

· 60 cm d'amplària, a l'altura de la capçalera.

· 45 cm d'altura, a l'altura de la capçalera. No obstant, com que el dolmen és en part ensorrat a causa de ser fet en un pendent, la seva altura devia ser més gran.

Prenent encara com a referència la nomenclatura de la planimetria d'Esteva, les dimensions de les lloses visibles són les següents:

· Cobertera. No es poden prendre totes les mesures. Les tres lloses tenen una longitud total de 250 cm. La llosa L amida 125 cm d'amplada, per 100 cm de llargària i 15 de gruix; els gruixos de les lloses K i M són, respectivament, 13 i 20 cm.

· Capçalera. 40 per 45 per 10 cm (llosa G); 60 per 45 per 16 (llosa H).

· Lateral de llevant. 45 per 25 per 8 cm (llosa I); 80 per 65 per 15 cm (llosa J).

Les cassoletes que Esteva dibuixa a la planimetria suara esmentada són visibles. Segons Tarrús *et al.*, van ser fetes en època històrica (1990:79).

És difícil apreciar restes de l'estructura tumular, ja que el pendent en què el dolmen fou bastit ho dificulta. Tarrús diu que "en resten testimonis vistents darrera la capçalera." (1990:79).

A dalt: La Taula dels Tres Pagesos, des de l'angle nord.

A dalt: dolmen del Llobinar, des del costat nord-est. **A baix:** roca amb insculures del Llobinar.

LLOBINAR (Forallac, Fitor-Fonteta)

Data de prospecció: 18 d'abril de 2004

Coordenades: 41°54'15.2" N; 3°05'03.6" E
Altitud: 270 ± 10 m.s.n.m.
Orientació: 235°
Altura angular: 2°

Com arribar-hi: des de La Bisbal cal agafar la carretera GI-660, en direcció a Calonge. A l'altura del coll de la Ganga, concretament al kilòmetre 9.4, prendrem la pista que surt a l'esquerra (és la GR-92) la qual mena vers un gran dipòsit d'aigua, que trobarem un cop recorreguts 2000 metres. En aquest punt hi ha un creuament de camins; nosaltres continuarem per la pista ascendent de la dreta, que continua sent la GR-92, i porta a Fitor. 400 metres més enllà del creuament hi ha una nova cruïlla, i sempre anant a Fitor seguirem per l'esquerra, fins recórrer 4400 metres més (durant el recorregut haurem deixat diversos camins i punts de referència a ambdós costats, com un dipòsit d'aigua a mà dreta un cop recorreguts 3200 metres). Recorreguts els 4400 metres suara esmentats, veurem un trencant a mà esquerra, que es pot agafar des de dos llocs. El prendrem, i al cap de 300 metres serem en una nova cruïlla: el camí de la dreta porta a Fitor i Mont-ras, el de l'esquerra (a tocar del qual hi ha, perfectament visibles, les restes del mas Puig), a Can Ribó, i el camí del mig mena al dolmen, que és senyalitzat. 250 metres més enllà veurem una altra bifurcació, on recomanem deixar el vehicle. Seguirem pel camí de la dreta, que s'embosca; al cap de 150 metres trobarem un corriol a l'esquerra que porta a la roca amb inscultures, i 100 metres més enllà, el dolmen, també a mà esquerra. Des de la carretera de la Ganga, haurem recorregut 7.600 metres.

Ubicació i entorn: el dolmen és en posició dominant, prop de l'elevació més propera, que és a poc més de 100 metres a migdia. El bosc és una surera, amb presència de bruc, pinastre, arboç i un gran pi pinyer al costat de llevant de la capçalera del megàlit.

Estat de conservació: si el comparem amb la bibliografia precedent (Esteva, 1965:Nº25; Tarrús *et al.*, 1990:76 i 77), el dolmen és en bon estat, tot i que hi ha unes petites diferències que en les següents línies s'especificaran. Al seu lloc hi ha les 5 lloses que apareixen a la planimetria d'Esteva (1965:Nº25) i que descriu Tarrús, és a

dir, la capçalera (llosa E, segons Esteva), les dos lloses del lateral sud de la cambra (lloses F i G, segons l'esmentat autor) i les del costat nord, també de la cambra (lloses C i B, partides en b i a, tal i com les representa Esteva). Les seves mides són: 60 x 80 x 20 cm (E); 90 x 90 x 20 cm (F); 105 x 90 x 23 cm (G); 50 x 20 x10 cm (C); i 60 x 70 x 20 cm (B, ó b+a). Les lloses E i F (capçalera i lateral sud de la cambra més propera a la capçalera) són bastant desplaçades vers l'interior, cosa que ja esmenta Esteva (1965:Nº25). Les lloses són de pissarra.

Pel que fa a les mides de la cambra, aquestes són:

- 215 cm de longitud màxima
- 60 cm d'amplària, a l'inici de la cambra
- 90 cm d'altura, com a mínim

En relació a les lloses desplaçades, la més que probable cobertera és al nord, així com una altra llosa, també al nord, de les quals es parla a Tarrús *et al.* (1990:77). En canvi, la llosa del sud que s'esmenta a aquesta publicació no l'hem sabut trobar, però sí que n'hi havia d'altres, no especificades a l'obra suara esmentada, que pel seu estat es veuen remenades. Estintolats a ponent hi ha dos blocs, que en realitat n'és un de sol, partit, que potser haurien format part de l'estructura. Dins la cambra hi ha bastants fragments d'alguna llosa partida, la qual cosa té a veure amb un remenament recent, tal i com ja s'ha dit.

Del túmul no en queden massa vestigis: els més vistosos són al lateral de llevant, on hi ha el gran pi pinyer; també hi ha restes de l'estructura tumular al cantó de ponent, si bé molt erosionats. Com que el dolmen és a tocar el camí, la part tumular de la capçalera és escapçada.

Un centenar de metres al sud, hi ha la roca amb inscultures del Llobinar, en un corriol, a mà esquerra venint del mas Puig. En relació a la bibliografia precedent (Tarrús *et al.*, 1990:74-75) és en bon estat de conservació. N'incloem una fotografia.

DOLMEN DE LA CASTELLANA (Cervià de Ter)

Data de prospecció: 1 d'abril de 2004

Coordenades: 42°03'39.5" N; 2°53'01.7" E
Altitud: 90 ± 10 m.s.n.m.
Orientació: 185° (vegeu text)
Altura angular: 1°

Com arribar-hi: des de la N-II, venint de Girona, just després del punt kilomètric 727 veurem una cruïlla, i ens desviarem a mà dreta, en direcció a Cervià de Ter. Uns 100 metres després de la cruïlla, i abans de passar per sota el pont de l'A-7, trobarem un camí a l'esquerra, que haurem de prendre. Just a l'entrada el camí passa per sobre d'un canal, i el seu inici és força dolent, tot i que després millora. En qualsevol cas, és perfectament transitable amb un vehicle tot terreny. Trobarem un camp erm a mà dreta, i més endavant ens endinsarem per un bosc. A continuació veurem un enreixat a la dreta del camí, el qual mor poc després dins un camp en guaret. Allí és el dolmen. Des de l'inici del camí fins aquest punt hi ha 900 metres.

Ubicació i entorn: tot i ser en una zona plana, el megàlit és en posició dominant, en especial vers el sector on mira. L'entorn és conreuat.

Estat de conservació: el dolmen és reconstruït. En opinió de Josep Tarrús, la intervenció és poc afortunada, i ni la posició ni la planimetria original han estat respectades[2]; en canvi, el propietari de les terres on és el megàlit diu que és en el mateix indret i estat en què es trobava abans que un tractor el desmuntés[3].

A més d'una fotografia, incloc la planimetria que aixecà F.Riuró (1945-46:339), així com la planta-croquis que en va fer Tarrús (1990:78).

[2] "Malauradament la restauració ha consistit només en col.locar el que quedava del dolmen al costat mateix d'on el tractor o la màquina excavadora l'havien deixat i no en el seu lloc original. Inclús les mides internes de la cambra s'han falsejat i el bloc (no original) que cobria l'espai entre la capçalera i la llosa lateral dreta està mal posat." (E-mail rebut el 3 de febrer d'enguany).
[3] Informació oral facilitada el febrer d'enguany per Maria Teresa Mascort, del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya.

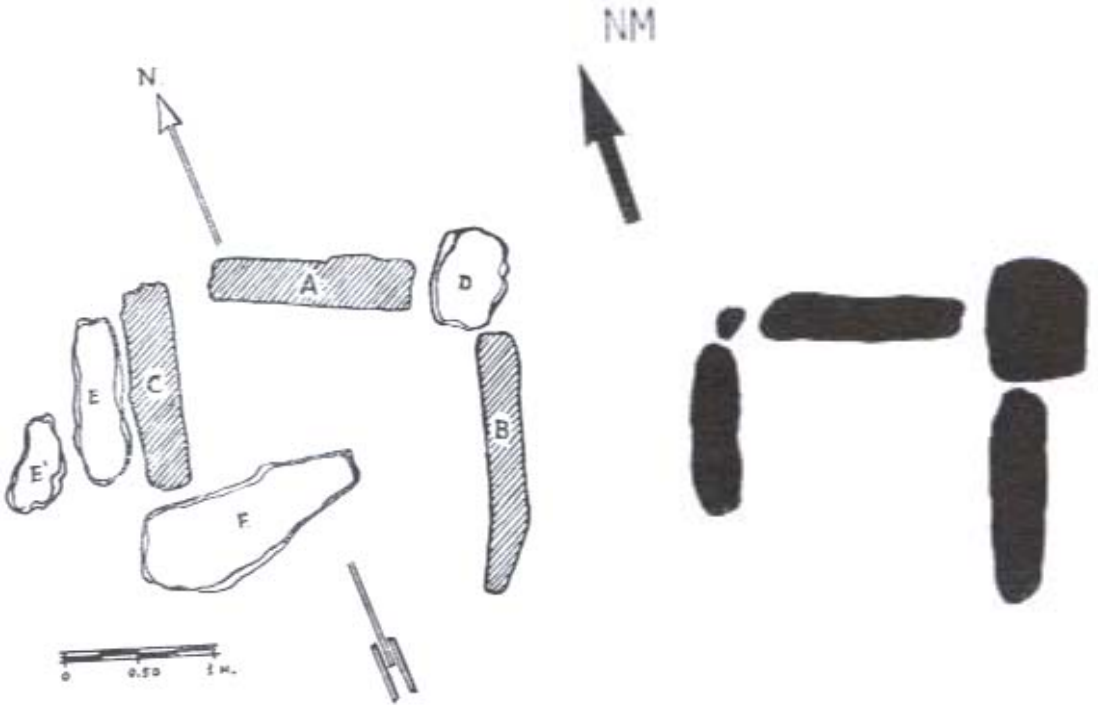

A dalt: el dolmen de la Castellana, segons F.Riuró (1945-46:339) (a la dreta); en un fragment d'una planta-croquis, segons J.Tarrús (1990:78). **A baix:** fotografia d'aquest exemplar, des de l'angle sud.